

ORTAOKUL 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BİR SOSYOBİLİMSSEL KONU OLAN ORGAN BAĞIŞI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Gizem SAKMEN¹, Murat GENÇ², Harika Özge ARSLAN³

Makale Bilgisi	Özet
DOI: 10.19171/uefad.620652	<p>Bu çalışmanın amacı ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi düzeyleri ve görüşlerinin tespit edilmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya 2018-2019 öğretim yılında Düzce ilinde bulunan bir ortaokuldaki 6. sınıfta öğrenim gören toplam 25 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından ilgili alan yazın taranarak oluşturulmuş açık uçlu sorulardan oluşmuş bir soru formu kullanılmıştır. Verilerin analizi bu sorulara verilen cevapların içerik analiz tekniğiyle sistematik bir biçimde incelenmesiyle yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerden çoğunluğunun (%60) organ bağışı yapma konusuna olumlu baktığı belirlenmiştir. Öğrenciler organ bağışına yönelik bu olumlu tutumlarını “hayat kurtarma”, “iyilik yapmak isterim” ve “insanların ihtiyacı olduğu için gereklidir.” cümleleriyle ifade ederken; “korkarım” ve “organlarım benim bedenimde kalmalı” gibi ifadelerle organ bağışında bulunmak istemeyen öğrenciler de bulunmaktadır. Ayrıca öğrenciler arasında “alıcı kişiye göre verip vermeme durumum değişir” gibi cümleler kullanarak kararlarının duruma bağlı olarak değişebileceğini belirtenler de bulunmaktadır. Eğitim araştırmacıları, organ bağışına dair ortaokul öğrencilerinin bilgi ve görüşlerinin daha büyük örneklemelerden veri toplanarak ortaya koyulabilmesi için ölçek geliştirebilirler.</p>
<i>Makale Geçmişi:</i>	
Başvuru 16.09.2019	
Kabul 02.05.2020	
<i>Anahtar Kelimeler:</i>	
Sosyobilimsel konular, organ bağışı, görüş, ortaokul öğrencileri.	

VIEWES OF 6TH GRADE STUDENTS ABOUT ORGAN DONATION AS A SOCIOSCIENTIFIC ISSUE

Article Info	Abstract
DOI: 10.19171/uefad.620652	<p>This qualitative study aims to determine the knowledge and opinions of 6th-grade students about organ donation. In the 2018-2019 academic year, a total of 25 sixth grade students from a secondary school in Düzce participated in the study. The participants were administered open-ended questions which were created by scanning the relevant literature. Data analysis was performed by systematically examining the answers given to these questions with the content analysis technique. Findings revealed that the majority of the students (60%) had positive views regarding organ donation. While students expressed their positive attitudes towards organ donation with the words “lifesaving”, “I want to do good” and “It is necessary because people need it”; some of them did not want to donate organs, stating expressions such as “I am afraid” and “my organs should remain in my body”. Some of the students were undecided because their decisions may vary depending on the situation, using sentences such as “whether I donate or not depends on the recipient”. Educational researchers could develop an instrument to collect data from larger samples to investigate the knowledge and views of middle school students about organ donation.</p>
<i>Article History:</i>	
Received 16.09.2019	
Accepted 02.05.2020	
<i>Keywords:</i>	
Socioscientific issues, organ donation, views, middle school students.	

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, gizem.sakmen@gmail.com OrcID: 0000-0003-3877-9294

² Doç.Dr., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, muratgenc@duzce.edu.tr, OrcID: 0000-0002-9742-1770

³Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, harikaarslan@duzce.edu.tr, OrcID: 0000-0003-1620-6559

1. GİRİŞ

Sosyobilimsel konuların (SBK) öğretimi ilk kez kavram olarak ülkemizde 2013 yılında fen bilimleri dersi öğretim programına girmiştir. Programın temel amaçları içerisinde yer alan maddelerden biri “Sosyobilimsel konuları kullanarak bilimsel düşünme alışkanlıklarını geliştirmektir” (MEB, 2013: 2) şeklinde belirtilmiştir. 2018 yılında yenilenen fen bilimleri dersi öğretim programında ise “Sosyobilimsel konuları kullanarak muhakeme yeteneği, bilimsel düşünme alışkanlıkları ve karar verme becerileri geliştirmek” (MEB, 2018: 9) ifadesiyle, sosyobilimsel konuların öğretiminin gerekliliği ve önemi açıkça belirtilmiştir. Tek bir çözüm yolu olmayan, çözümünde hukuki, etik, ahlaki gibi pek çok farklı boyutun rol aldığı konular “sosyobilimsel konular” olarak adlandırılmaktadır (Sadler 2004; Sadler & Zeidler, 2005).

Geçmişten günümüze bilim, teknoloji ve fenin sürekli bir şekilde SBK'nin günlük yaşamımıza olan etkisini giderek artırmaktadır. Bu konuların ikilem içeren durumlar olmaları bireylerin karar vermelerini gerektirir. Bu nedenle SBK'de alınacak kararların bireylerin yaşantılarına, topluma ve hatta dünyamızın geleceğinin nasıl şekilleneceğine etkisi oldukça büyüktür. Bu düşünceden hareketle, geleceğimizi şekillendirecek olan öğrencilerin eğitim hayatlarında SBK üzerinde düşünmeleri oldukça önemlidir. Dolayısıyla fen eğitimi alanında yetiştirilen fen okuryazarı bireylerin karşısına çıkan SBK hakkında söz sahibi olabilecek yeterlilikte olmaları (Kolstø Bungum, Arnesen, vd., 2006; Sadler, 2004) ve bu konularla ilgili edindikleri bilgiler ışığında tartışmalar yürüterek kendi kararlarını veya hükümlerini verebilecek nitelikte olmaları gerekmektedir (Sadler & Zeidler, 2005). Bu bilgilerden yola çıkarak fen derslerinde SBK'nin konu içeriği olarak bulunmasının öğrencinin kendi gelişimi için ve toplumdaki gelişimin artması için oldukça önemli bir basamak olduğu vurgulanmaktadır (Topaloğlu & Kıyıcı, 2018). Bu ifadeyi destekler nitelikte çalışma yapan Yaşar vd. (2008), bir sağlık meslek yüksekokulunun son sınıf öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, katılımcıların organ bağışına yönelik tutumlarını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda araştırmacılar öğrencilerin organ bağışı konusundaki tutumlarını geliştirmek için, eğitim programları içerisinde organ bağışı ile ilgili konulara yer verilmesinin önemini belirtmişlerdir. SBK konu içeriği öğrencilerin yaşadığımız Dünya ile bağlantı kurmalarına yardımcı olmakta, onları bilimsel aktivite yapmaya teşvik etmekte (Zeidler, Applebaum, & Sadler, 2011), kanıta dayalı muhakeme yapabilmelerini (Applebaum, Zeidler, & Chiodo, 2010), bilimin doğasını kavramalarını (Zeidler, Walker, Ackett, & Simmons, 2002) ve etik karar verme becerilerini (Zeidler, Berkowitz & Bennett, 2011) geliştirmektedir. Fen eğitiminde ikilem durumu içeren pek çok farklı konuda SBK içeriği hazırlanabilmektedir. Bunlar yerel ikilemler olabileceği gibi

global ikilemler de olabilmektedir. Örneğin fen eğitiminde nükleer santraller, genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO), kök hücre çalışmaları, küresel ısınma ve organ bağıışı gibi güncel olan ve ikilem durumu içeren çalışma alanları gibi SBK'yi odak olarak ele alan birçok araştırma bulunmaktadır (Klop & Severiens, 2007; Sadler, 2004; Sadler & Zeidler, 2005; Genç, & Genç, 2017).

1.1.Organ Bağıışı Kavramı ve Eğitim

Organ bağıışı, bireylerin yaşamı devam ediyorken kendi isteği ile veya tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının, ihtiyacı olan hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelemesi olarak bilinmektedir. Akıl sağlığı yerinde olan 18 yaşını aşmış olan her birey organ bağıışında bulunabilmektedir. Organ bağıışı tüm devlet hastaneleri, özel hastaneler, sağlık ocakları, sağlık müdürlüklerine giderek yapılmaktadır. Sağlıklı donör, verilen formları doldurarak kayıt oluşturur ve bunun karşılığında kendisine bir organ bağıışı kartı verilir. Donör, bu bağıış kaydında hangi organ veya organlarını bağıışladığını belirtir. Bireyler organlarının birini bağıışlayacağı gibi tamamını da bağıışlayabilmektedir. Hastaların hayatını kurtarmak, yaşam kalitelerini veya yaşam sürelerini artırmak amacıyla yapılan organ bağıışı konusu sosyobilimsel bir konu olma özelliği taşımaktadır. Çünkü insanların dinî inançları, organlarını başkalarının kullanmasına karşı olan olumsuz tutumları ve görevliler tarafından düzenli takip edilen bir sürecinin olmaması gibi boyutlar, organ bağıışına karşı farklı görüşlere sahip bireylerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Saylan, 2014).

Ülkemizde organ naklinde kullanılacak organ büyük oranda hastanın yakınları tarafından yapılan organ bağıışıyla temin edilmektedir (Türk Nefroloji Derneği, 1991). Tablo 1'de, Türkiye'de yıllar itibariyle organ bağıışı gereksinimi olan hasta sayıları verilmiştir.

Tablo 1.

Türkiye’de yıllara göre organ bağıışı gereksinimi olan hasta sayıları

	2016	2017	2018
Kalp	140	252	296
Böbrek	2723	3032	3680
Karaciğer	222	308	547
Akciğer	0	7	36
İnce Bağırsak	0	1	0
Kalp Kapağı	0	1	0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde ülkemizdeki organ ve doku ihtiyacı bulunan hastaların sayılarının bir önceki yıla göre sürekli artış gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde, temelinde bilgisizlik olduğu düşünülen birçok konu ile karşı karşıya kalındığından organ ve doku ihtiyaç durumunun giderek artmasına rağmen bağıışta bulunacak donör sayısının yetersiz olduğu bilinmektedir. Ülke ve bireyler açısından büyük önem taşıyan bu sorunları çözebilmenin en etkin yolu olarak topluma eğitim verilerek, organ bağıışının sürekli gündemde tutulması gösterilmektedir. Bu sayede organ ve doku bağıışının artması beklenmektedir.

Organ bağıışı sayısının yetersizliği sebebiyle, gerek ülkemizde gerekse dünya genelinde birçok insan hayatını kaybetmektedir. Bu sayının artırılabilmesi için bireylere verilecek olan eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları oldukça önemli bir etki oluşturmaktadır (Kara, Salman & Öngel, 2012). Organ bağıışının insan hayatındaki önemini kavrayan bireyler çoğaldıkça ülkemizde ve dünyada bu konuyla ilgili sayısal verilerde artış olması kaçınılmazdır. Bu şekilde bakıldığında, bireylere küçük yaşlardan itibaren organ bağıışı ile ilgili bilgilendirme yapılmasının olumlu değişimlere yol açacağı düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde, araştırma sonuçları konu ile ilgili daha fazla eğitim almış bireylerin farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Barcellos, Araujo, & Costa, 2005; Öztürk, Emiral, Atalay, vd., 2017). Fen bilimleri dersi öğretim programında yer alan kazanımlara ulaşmak ve organ bağıışının sayısını arttırmak için verilecek eğitim ve yapılması planlanan etkinliklerin süreklilik kazanması amaçlanmaktadır (Annadurai, Mani & Ramasamy, 2013; Özdağ, 2001). Buradan hareketle bu konuların ilköğretim seviyesinden itibaren fen bilimleri programlarına dâhil edilmesi öğrencilerin farkındalık düzeylerinin artması hususunda büyük bir öneme

sahiptir. Ülkemizde Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği yaparak okullarda öğrencilerin ve velilerinin bilinçlendirilmesi için eğitim programları düzenlemektedir. Özellikle her yıl 3-9 Kasım Organ Nakli Haftasında okullarda çeşitli faaliyetler yapılmaktadır (Gökçe, Özer & Kilci, 2016).

Bireylerin organ bağışına yönelik tutum ve görüşleri önem taşımaktadır (Tetik & Cebesoy, 2018). Ülkemizde yapılan çalışmalarda farklı kesimlerden birçok bireyin organ bağışın kavramına yönelik görüş ve tutumları incelenmiştir. Burra, De Bona, Canova, vd., (2005) yaptıkları çalışmaya katılan tıp öğrencilerinin %96'sı gibi çoğunluğu oluşturan kısmın organ bağışına karşı olumlu tutum içinde olduklarını ve %88'inin ise yaşamları sonlandıktan sonra organlarını bir başkasına bağışlama konusunda istekli olduklarını raporlamışlardır. Sağlık Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin organ bağışına yönelik görüşlerinin incelendiği bir çalışma sonucunda öğrencilerin organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmış, bu öğrencilerin %36.1'i organlarını bağışlamayı düşünürken, %52.4'ü kararsız olduklarını belirtmişlerdir (Özmen, Çetinkaya, Sarızeybek, Zeybek, 2008). Yaşar, Oğur, Uçar, vd. (2008), bir sağlık meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin organ bağışı konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörleri incelemişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin organ bağışı yapılması konusundaki isteklerinin yetersiz olduğunu, bu durumla ilişkili olabilecek faktörler incelendiğinde bu yetersizliğin konu ile ilgili yanlış edinilen bilgilerden dolayı olabileceğini belirtmişlerdir. Harman ve Çökelez (2017), fen bilgisi öğretmen adaylarının organ bağışına yönelik metaforik algılarını incelemişler, araştırma sonucunda öğretmen adaylarının organ bağışına yönelik herhangi olumsuz bir metafor oluşturmadıklarını belirlemişlerdir. Adayların tamamının organ bağışına yönelik algılarının olumlu olduğu saptanmıştır. Tarhan, Dalar, Yıldırımoglu, Sayar ve Altın (2012) tarafından lise öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada ise öğrencilerin yarısından fazlasının (%58) organ bağışının yapılması konusunda bilgi sahibi olduklarını belirlemişlerdir. Lise öğrencilerinin organ bağışı konusunda anahtar bir rol üstlendikleri, onların bilgi ve tutumlarının ailelerinin organ bağışı konusunda verecekleri kararları etkileyebileceği, ülkemizin de içinde bulunduğu pek çok ülkede sürücü belgesi alınması sırasında organ bağışına dair karar sorulduğu düşünüldüğünde, gençlerin bilgi ve tutumlarının önemi anlaşılabilir (Tokalak, Kut, Moray, Emiroglu vd., 2006). Ülkemizde güncel olarak kullanılmakta olan lise biyoloji ve sağlık bilgisi ve trafik kültürü dersleri eğitim programlarında organ bağışı ile ilgili kazanım bulunmamaktadır. Bu durumda öğrencilere bilgi aktarımı yalnızca ilköğretim 6. Sınıf

düzeyinde öğrenciler 13-15 yaş aralığında iken yapılmakta daha sonra sürücü belgesi aldıkları 18 yaşına geldiklerinde ise organ bağışına dair kararları sorulmaktadır.

Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde, ilköğretim kademesindeki öğrencilerin organ bağışı kavramı ile ilgili görüşlerini araştıran çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Halbuki SBK'ı içeren bu gibi kavramların önemine dair farkındalığın bireylere erken yaşlarda kazandırılması için ilgili eğitimlerin de erken yaşlarda yapılmasının önemi yadsınamaz. Organ bağışı ile ilgili bilgi ve değerler ile organ bağışlamaya dair olumlu tutum ve isteğin arasında pozitif anlamlı ilişki raporlanmıştır (Horton & Horton, 1991). Taşpınar (2011), çalışması kapsamında “Sosyobilimsel tartışma destekli sağlık eğitimi etkinliklerinin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinde sağlık bilincinin oluşmasına ve içerik bilgilerinin gelişmesine etkisi var mıdır?” sorusuna cevap aradığı çalışma sonunda sosyobilimsel tartışma destekli etkinliklerle dersin işlenmesinin deney grubu öğrencilerinde sağlık bilincinin gelişmesinde etkili olduğu sonucuna varmıştır. Çapkınoğlu (2015), tarafından yapılan başka bir çalışmada 7. Sınıf öğrencilerinin yerel SBK'da karar verirken dikkate aldıkları faktörleri incelemiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin buldukları bölgedeki SBK ile etkileşime girdikleri ve programda belirtilen karar verme, bilimsel düşünme vb. birçok kazanımı edindikleri belirtilmiştir. Bu bağlamda etkili eğitimlerin hazırlanabilmesi için de öncelikle organ bağışı ile ilgili olarak öğrencilerin hâlihazırda sahip oldukları bilgi ve görüşlerinin bilinmesi gerekir. Ortaokul öğrencilerinin organ bağışına ve organ nakline yönelik görüşlerini inceleyen bir araştırmada, öğrenciler, “başkasına hayat verme”, “dinî değerler” ve “insanlara yardımcı olma amacıyla organ bağışı yapma konusunda istekli olduklarını ifade ederken; bazıları ise “vücut bütünlüğünün bozulmaması” ve “aile izni olmaması” nedeniyle organ bağışında bulunmak istemediklerini belirtmişlerdir (Tetik & Cebesoy, 2018). Bu çalışmada da Düzce ilindeki ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar bireylerin konuyla ilgili algılarına, deneyimlerine ve değerlendirmelerine odaklanmakta, olay ve olguları bireylerin gözünden görmeye olanak tanımaktadırlar (Yıldırım & Şimşek, 2013).

2.1.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim yılında Düzce ilinin merkez ilçesinde bulunan bir ortaokuldaki 6. sınıfta öğrenim gören 10 kız, 15 erkek olmak üzere toplam 25 öğrenci oluşturmaktadır. Organ bağışı konusu, MEB (2018) fen bilimleri dersi öğretim programında 6. sınıfta yer almaktadır, bu nedenle çalışmada 6. Sınıf öğrencileri tercih edilmiştir. Araştırmacıların kolay erişiminin olduğu öğrencilere ulaşılarak, uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin yaşları 13-15 arasında değişmektedir. Bu öğrenciler Düzce ilinin merkez ilçesinde ikamet etmekte ve sosyoekonomik düzeylerinin birbirine yakın oldukları bilinmektedir. Çalışma, katılımcıların gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler çalışma verilerinin ve isimlerinin araştırmacılar saklı kalacağı konusunda bilgilendirilmişlerdir.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan 5 adet açık uçlu sorudan oluşan bir soru formu kullanılmıştır. Sorular öğrencilerin bilgi düzeyleri, kaynakları ve organ bağışlamaya yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan 5 adet açık uçlu sorudan oluşan bir form kullanılmıştır. Sorular öğrencilerin ne bildikleri (Organ bağışı hakkında neler biliyorsunuz?), bilgi kaynakları (Organ bağışı ile ilgili bilgileri nereden edindiniz?) ve organ bağışlamaya yönelik görüşlerini (Organ bağışının faydaları nelerdir?, Organ bağışının zararları nelerdir?, Siz olsanız organınızı bağışlar mısınız?) ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır.

Sorular oluşturulduktan sonra fen bilgisi eğitiminde uzman bir kişinin görüşü alınmış ve araştırmacılardan birisi tarafından organ bağışı konusu sınıftaki öğrencilere aktarıldıktan 2 gün sonra öğrencilere uygulanmıştır. Öğrenciler soruları yaklaşık 40 dakikada tamamlamışlardır.

Ders, Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) içeriğinde bulunan “Organ bağışının toplumsal dayanışma açısından önemini kavrar” kazanımı dikkate alınarak hazırlanmıştır (MEB, 2018). Öğretim iki ders saati olacak şekilde planlanmıştır. Birinci ders saatinde öğrencilere insanların organ bağışı konusuna yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerini belirten “siz olsanız organınızı bağışlar mısınız?” başlıklı röportaj videosu izlettirilmiştir. Sonrasında etraflarında organ bağışında bulunan veya ihtiyaç sahibi olan tanıdıklarının olup olmadığı sorularak konuya yönelik paylaşım yapmaları sağlanmıştır. Akıllı tahta üzerinden Kan

Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Resmi Sayfası açılarak ülkemizdeki güncel bağışçı sayıları ve organ ihtiyacı olan insanların bölgelere göre sayısal verileri incelenmiş, öğrencilerin konu hakkında görüşleri alınmıştır. İkinci ders saatinde öğrencilere görüş geliştirme tekniği uygulanmıştır. Görüş geliştirme bireylerin fikirlerini özgürce ifade etmelerini, olaylara farklı yönlerden bakmalarını ve farklı görüşlere saygı duymalarını sağlar (Gözütok, 2006). Görüş geliştirme tekniği kullanılarak konu aktarımı yapılan derslerde öğrenciler kendi görüşlerini argüman oluşturarak savunabilmektedirler. Görüş geliştirme tekniği sınıf ortamında uygulanırken sosyobilimsel olan bir konu öğretmen tarafından tahtaya yazılır ve öğrencilerin bir süre düşünmelerine izin verilir. Sonrasında öğrencilerin konu ile ilgili kartona yazılı “kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, kesinlikle katılmıyorum” görüşlerinden hangilerine katılıyorsa o yazının altına geçmeleri istenir. Herkes kendi savunduğu görüşü argüman oluşturarak açıklar ve diğer grupları kendi savunduğu görüş kartonunun önüne çekmeye çalışır. Bütün öğrencilerin tartışmaya katılmaları için öğretmen tarafından çaba gösterilir (Tok, 2013). Sonrasında görüşü değişenlere yer değiştirmeleri için izin verilir ve değişiklik yapan öğrencilerin açıklamaları dinlenir. Sosyobilimsel bir konunun öğretiminde öğrencinin yüksek oranda aktif olması ve konuya karşı farklı bakış açılarının paylaşılması nedeniyle bu çalışmada görüş geliştirme tekniği kullanılarak sosyobilimsel bir konu olan organ bağışı ve nakli konusunda öğretim yapılmıştır. Çalışmada öğretmen tarafından ikinci ders saatinde tahtaya “ülkemizde organ bağışı yapılmalıdır.” ifadesi yazılmıştır. Öğrencilerin bu görüşe yönelik düşüncelerini “Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde ifade ederek gruplara ayrılmaları sağlanmıştır. Öğrencilerin başlangıçta hangi görüşü benimsedikleri not edilmiştir. Sonrasında her öğrenciye kendi görüşüyle ilgili argüman oluşturacakları ortam sağlanmıştır. Tartışma ortamı sonlandıktan sonra görüş değişikliği yapan öğrenciler not edilmiştir.

2.3.Verilerin Analizi

Analizlerde nitel araştırmanın içerisinde yer alan betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğe göre, katılımcılardan toplanan veriler, önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve sonrasında yorumlanır. Veri analizi yapılmadan önce her öğrenci için bir numara verilmiş ve böylece çalışmada öğrenci isim vb. kimlik bilgileri kullanılmamıştır. Açık uçlu soruların cevapları, iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlanarak görüş birliği sağlanmıştır. Belirlenen kodlar doğrultusunda kodların genel özelliklerini yansıtacak temalar belirlenmiştir (Orwin & Vevea, 2009). Miles ve Huberman (1984) nitel veri analizlerinde belirlenen kod ve temaların güvenilir olması için uyum yüzdesinin %70’in üstünde olması literatürde genel

kabul gören bir oran olduğunu belirtmiştir. İki araştırmacı öğrenci cevaplarını inceleyerek kod ve temalar belirlemiştir. Veriler Miles ve Huberman (1984)'ın kullandığı uyuşum yüzdesi formülü ile hesaplanmıştır ($P=(N_{ax}100)/(N_a+N_d)$ (P: uyuşum yüzdesi, N_a : uyuşum miktarı, N_d : uyuşmazlık miktarı)). Bu çalışma kapsamında iki araştırmacı arasında % 89,4'lük uyum sağlanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde fen bilimleri dersinde “Organ bağışının toplumsal dayanışma açısından önemini kavrar” kazanımına uygun olarak görüş geliştirme tekniğinin uygulandığı sınıf içi tartışmada “Ülkemizde organ bağışı yapılmalıdır” ifadesine yönelik ön-son öğrenci kararları ve daha sonrasında öğrencilere uygulanan açık uçlu sorulara öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular sunulacaktır. Bulgular öğrencilerin tartışma öncesi ve sonrası karar durumları, bilgi düzeyleri, bilgi kaynakları ve organ bağışlamaya dair görüşleri olmak üzere 4 başlık altında toplanmıştır.

Öğrencilerin Sınıf İçi Tartışma Öncesi ve Sonrası Karar Durumları

Öğrencilere verilen “Ülkemizde organ bağışı yapılmalıdır” ifadesine katılıp katılmama durumları konu ile ilgili sınıf-içi tartışma öncesi ve sonrası kararları olarak Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde 14 öğrenci (% 56) “Ülkemizde organ bağışı yapılmalıdır” görüşüne kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde düşünen yalnızca bir öğrenci (%4) bulunmaktadır.

Tablo 2.

Sınıf-içi tartışma öncesi ve sonrasındaki öğrenci kararları

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Sınıf-içi Tartışma Öncesi	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö21	Ö1, Ö13	Ö8, Ö9, Ö23, Ö24, Ö25	Ö6, Ö20, Ö22	Ö10
Sınıf-içi Tartışma Sonrası	Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19, Ö21	Ö1, Ö4, Ö6,	Ö8, Ö9, Ö10, Ö18, Ö20, Ö23, Ö24, Ö25	Ö22	-

Öğrencilerin tartışma ortamı içerisinde argümanlarını oluşturup birbirlerinin görüşlerini dinledikten sonra farklı bir görüşü yönelme durumları gözlenmiştir. Öğrencilerin verdikleri kararlara yönelik ifadelerden örnekler aşağıda sunulmuştur:

Kesinlikle organ bağışi yapılmalıdır. Can kurtarmak önemli bir şeydir. [Ö3]

Organımız varsa bağışlanması gerektiğini düşünüyorum. [Ö1]

Organlar belki de kötü insanların eline geçebilir. Bu yüzden kararsızım ben. [Ö8]

Kişinin organ bağışladıktan sonra hayatı zorlaşabilir. Bu yüzden bağışlanmaması gerektiğini düşünüyorum. [Ö22]

Yine aynı tablodaki görüş geliştirme tekniği sonrası satırı incelendiğinde görüş geliştirme öncesinde “Kesinlikle katılıyorum” görüşüne sahip öğrencilerden bir tanesinin “kararsızım” tarafına geçtiği görülmektedir. Ayrıca “kesinlikle katılmıyorum” görüşünü savunan öğrenci “kararsızım” kısmına geçmiştir. Buradan öğrencilerin kendi görüşlerini farklı

argümanlarla savunmalarının yeni düşüncelere yol açabileceği ve görüşlerin birbirleri üzerinde etkili olma olasılığının olduğu sonucuna varılabilir.

Öğrencilerin Organ Bağışı Konusu Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Konu aktarımı sonrasında öğrencilere yöneltilen birinci soruda organ bağışı ile ilgili neler bildikleri sorulmuştur. Öğrencilerin cevaplarından elde edilen tema ve kodlara yönelik frekanslar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Organ bağışı hakkında öğrencilerin bilgilerine yönelik tema ve kodların frekans dağılımları

Tema	Kodlar	f
Gerekli şartlar	Bağış için +18 yaş sınırı olduğu	6
	Anne babanın izinlerinin gerekli olduğu	3
	Bağışçının kendi isteğiyle organlarını verdiği	3
	Organları sağlıklı olan kişilerin bağış yapabildiği	2
	İhtiyacı olan kişiye organ verildiği	2
	Bağış kartının bulunması	2
	Ölü insanların bütün organlarının bağışlandığı	1
Önemi	Hayat kurtarma	11
	Sevap	2
	İnsanları mutlu etmesi	2

Çalışmaya katılan öğrencilerin bilgileri organ bağışı için nelerin gerekli olduğu, organ bağışının önemi ve nasıl yapılacağı temalarına ayrılarak veriler düzenlenmiştir. Öğrencilerin iki tanesi (%5,9) gerekli şartlar temasına uygun olarak “ihtiyacı olan kişiye organ verildiği” ifadesini kullanmışlardır. Yine aynı tema altında “+18 yaş sınırı” ifadesini altı tane öğrenci (%17,6) kullanmıştır. Buradan öğrencilerin ders içerisinde konu ile ilgili temel bilgileri almalarının bu ifadelerin artmasına sebep olduğu söylenebilir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan örnekler, aşağıda sunulmuştur:

Hayat kurtaran bir bağış olduğunu biliyorum. [Ö2]

Hayat kurtardığını, sevindirdiğini ve 18 yaşından küçüklerin organ veremediğini biliyorum. [Ö3]

Organ bağıışı insanların hayatlarını kurtarıyor. Zaten öldüğümüzde bize faydası olmayacak yaşarken de organ bağıışı yapmak insanı mutlu eder. [Ö19]

Öğrenciler organ bağıışının önemi teması altında on bir kişi (%32,4) “hayat kurtarma” ifadelerini kullanmışlardır. Yine aynı temada “sevap” ifadesini kullanan öğrencilerin sayısı ikidir (%5,9). “İnsanları mutlu etmesi” ifadesi de aynı şekilde iki öğrenci (%5,9) tarafından söylenmiştir.

Öğrencilerin Organ Bağıışı İle İlgili Bilgiyi Edindikleri Kaynaklar

Öğrencilere organ bağıışı ile ilgili bilgileri nereden edindikleri sorulmuş ve alınan cevaplar temalar altında toplanarak Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Organ bağıışı ile ilgili bilgi edinilen yerlere ait tema ve kodların frekans dağılımı

Tema	Kodlar	f
Yakın çevre	Öğretmen	20
	Aile	4
Medya	Televizyon	7
	İnternet	3
Sosyal çevre	Kitap	5
	Gazete	2
	Hastane	1

Organ bağıışı ile ilgili bilgi edinilen kaynaklar ve bu kaynakları söyleyen öğrencilerin sayıları ve yüzdeleri Tablo 4’te verilmiştir. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin konu ile ilgili bilgileri günlük hayatta karşılaştıkları yerlerden edindikleri görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%47,6) bu bilgileri öğretmenlerinden duyduklarını da ifade etmişlerdir. Bu değere en yakın kaynak olarak televizyon (%16,6) ve kitap (% 11,9) öğrenciler tarafından söylenmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan örnekler, aşağıda sunulmuştur:

Televizyon ve ailemden öğrendim. [Ö25]

Kitaplardan, doktorlardan ve hocadan [Ö14]

Derste ve ilkokul öğretmenimiz anlatmıştı. Ama öğretmenim yüz naklini söylememişti. [Ö16]

Cevaplar incelendiğinde bu durumun öğrencilerin organ bağışısı konusu ile ilgili sahip oldukları bilgilere öğretim ortamı dışında da sahip olabileceklerini göstermektedir.

Öğrencilerin Organ Bağışısının Faydalarına Yönelik Görüşleri

Öğrencilere organ bağışısının faydalarının neler olduğunu yazıp açıklamaları istenmiştir. Öğrenciler tarafından verilen cevaplara ait tema ve kodların frekans dağılımları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.

Organ bağışısının faydaları ile ilgili görüşlere ait tema ve kodların frekans dağılımı

Tema	Kodlar	f
Alıcıya faydaları	Hayatının kurtulması	21
	Hastalıktan kurtulma	1
Vericiye faydaları	Sevap kazanma	7
	Yardımsaver birisi olma	1
	Vicdanın rahat etmesi	1
Topluma faydaları	Toplumsal dayanışmayı artırır.	2
	Ülkedeki bağış ortalaması artar.	1
Yoktur	Faydası yoktur.	1

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu(%60) organ bağışısının alıcı kişilerin “hayatının kurtulması” ifadesini kullanmışlardır. Vericilere olan faydalarında yedi öğrenci (%20) “sevap kazanırız” ifadelerini kullanmışlardır. Sorulan soruya verilen cevaplarda “toplumsal dayanışmayı artırır” (%5,7), “ülkedeki bağış ortalaması artar” (%2,9) ifadeleri az da olsa kullanılmıştır. Bu ifadeler “topluma faydaları” adlı bir tema eklenerek o başlık altında incelenmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan örnekler, aşağıda sunulmuştur:

Bir insan güzelce yaşamaya devam eder. Bir insan hayata geri tutunur. [Ö14]

Ölecek olan kişiler kurtuluyor ve sevap işliyoruz. [Ö17]

Hayat kurtarır, toplumsal dayanışmayı artırır, beraberliği artırır, veren kişi sevap alır.
[Ö23]

Gelecek nesilleri devam ettirir ve örnek bir insan oluruz. [Ö15]

Araştırmaya katılan öğrencilerden yalnızca bir tanesi (%2,9) organ bağışının herhangi bir faydası olduğunu düşünmediğini belirtmiştir.

Öğrencilerin Organ Bağışının Zararlarına Yönelik Görüşleri

Öğrencilerin organ bağışının olası zararları ile ilgili bilgilerini belirlemek amacıyla yöneltilen soruya verilen cevaplara ait tema ve kodların frekans dağılımı Tablo 6'ya kaydedilmiştir.

Tablo 6.

Organ bağışının zararları ile ilgili görüşlere ait tema ve kodların frekans dağılımı

Tema	Kodlar	f
Alıcıya zararları	Alıcının bağıştan dolayı ölmesi	2
Vericiye zararları	Organ ihtiyacı doğar	5
	Bireyin yaşamı zorlaşır.	5
	Hatadan dolayı ölebilir.	4
	Bağıştan sonra hasta olunması	2
	Organ mafyaya gidebilir.	1
Yoktur	Zararlı olduğunu düşünmüyorum.	7

Tablo 6 incelendiğinde öğrenciler organ bağışının zararlarını alıcıya ve vericiye göre kendi içlerinde ayırarak cevap vermişlerdir. Organ bağışının zararının olmadığını düşünüp “yoktur” şeklinde cevap veren öğrenci sayısı yedi(%27) olarak gözükmektedir. Alıcıya olan zararlarını ifade ederken “alıcının bağıştan dolayı ölmesi”(7,7) ifadesi belirtilmiştir. Vericiye zararlarında öğrenciler “organ ihtiyacı doğar.”(19,2), “bağıştan sonra hasta olunması”(7,7), “hatadan dolayı ölebilir.”(15,3) gibi ifadeleri kullanmışlardır. Bu cevaplarda öğrenciler organ bağışı sırasında görev alan kurumların veya doktorların da güvenilir uzman olması gerektiğiyle ilgili dikkat çekmek istemişlerdir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan örnekler, aşağıda sunulmuştur:

Ameliyat sırasında bir hata sonucu ölebiliriz. [Ö15]

Organımı bağışlarsam bir süre sonra benim vücudumda değişik şekilde hastalıklar oluşabilir. [Ö21]

Zararı olmadığını düşünüyorum. [Ö19]

Bu cevaplardan öğrencilerin ders anlatımından sonra kendilerini daha fazla bir bağışçı yerine koyarak düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilerin Organ Bağışı Yapma Konusuna Yönelik Görüşleri

Öğrencilere organ bağışlamayı düşünüp düşünmediklerini ifade edebilmeleri için yöneltilen soruya verdikleri cevapları Tablo 7’de gerekçeleriyle birlikte sunulmuştur.

Tablo 7.

Öğrencilerin organ bağışı yapmalarına ilişkin görüşlerine ait tema ve kodlarının frekans dağılımı

Öğrenci Düşünceleri	Gerekçe	Öğrenci	f
Evet	Çünkü insanların ihtiyacı var.	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5,	15
	İyilik yapmak isterim.	Ö6, Ö7, Ö10,	
	İyi bir şey can kurtarıyorum.	Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö18, Ö19, Ö21	
Hayır	Kendimi seviyorum.		1
	Organım benim bedenimde kalmalı.	Ö22	
Kararsızım	Ailem ve akrabam olursa organlarımı veririm.		9
	Pozitif olduğu kadar negatif yönleri de var.	Ö1, Ö8, Ö9, Ö11, Ö17, Ö20, Ö23,	
	Sevdiğim kişilere veririm.	Ö24, Ö25	
	Kişiye göre verip vermeme durumum değişir.		

Öğrencilerin kendi organlarını bağışlama konusundaki görüşlerinin belirtildiği Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin on beş tanesi(%60) “insanların ihtiyacı var”, “iyilik yapmak isterim”, “iyi bir şey can kurtarırım” ifadeleriyle organ bağışlamayı düşünmektedir.

Öğrencilerden bir tanesi(%4) “kendimi seviyorum”, “organım benim bedenimde kalmalı”, “korkarım” gibi ifadelerle organlarını bağışlamayı reddettiğini belirtmiştir. Tablo incelendiğinde hayır diyen öğrenci sayısından çok kararsız öğrenciler göze çarpmaktadır. Bu öğrenciler de (%36) “kişiye göre kararım değişir.”. “pozitif olduğu kadar negatif yönleri de var” gibi ifadelerle kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplardan örnekler, aşağıda sunulmuştur:

Belki bağışlarım belki bağışlamam emin değilim. [Ö8]

Kararsızım. Çünkü pozitif yönleri var. Mesela hayat kurtarır güzel bir şey ama negatif yanları da olduğu için kararsızım. [Ö23]

Evet. İyi bir şey can kurtarıyor. [Ö12]

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin sosyobilimsel bir konu olan organ bağışi hakkındaki bilgi düzeyleri ve görüşleri incelenmiştir. Çalışma sonuçları, öğrencilerin ders anlatımı sonrasında organ bağışlamayı düşündükleri sorulduğunda çoğunluğun evet cevabını verdiklerini ortaya koymuştur. Organ bağışi yapılması konusunda bireylerin bilgi düzeylerini belirlemek için yapılan çalışmaların bulguları birbirinden farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmaların bir kısmında organ bağışi konusunda bireylerin bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı belirtilirken (bkz. Balcı & Şahingöz, 2014; Kılıç vd., 2010; Özkan & Yılmaz, 2009; Toru & Ayada, 2014; Yaşar vd., 2008), bazı çalışmalarda ise bireylerin bu konuda yeterli bilgiye sahip oldukları ortaya koyulmuştur (Aytaş vd., 2011; Tarhan vd., 2012). Örneğin, Tarhan vd.(2012) lise öğrencilerine uyguladıkları çalışmada öğrencilerin yarısından fazlasının (%58) organ bağışi konusunda bilgi sahibi olduklarını belirlemişlerdir. Bu çalışmada da öğrencilerin “organ bağışi ile ilgili neler biliyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında “organ bağışi için bağış kartı bulunmalı, +18 yaş sınırı olmalı, anne baba izni olmalı” gibi doğru ifadeler kullanan öğrencilerin yanı sıra konu hakkında eksik düzeyde bilgiye sahip öğrencilerin olduğu da belirlenmiştir. Bu durum organ bağışi ile ilgili bireylerin bilgilendirilmesinin önemini destekler niteliktedir.

Farklı öğrenci grupları ile yapılan pek çok çalışmada üniversite öğrencilerinin organ nakli ve bağıışı konusunda sahip oldukları bilgilerin çoğunun televizyon, internet, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarından alındığı saptanmıştır (Doğan vd., 2012; Kılıç vd., 2010). Çalışmada öğrencilere sorulan “Organ bağıışı ile ilgili bildiğiniz bilgileri nereden edindiniz?” sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu “öğretmen”, bir kısmı da alan yazını destekler nitelikte “televizyon, internet, gazete” cevabını vermişlerdir. Bunun nedeni olarak ders anlatımında daha geniş kapsamlı bilgileri öğretmen tarafından öğrenmiş olmaları ve sonrasında soruların cevaplanmış olması söylenebilir.

“Sizce organ bağıışının faydaları nelerdir?” sorusuna ilişkin öğrenciler alıcıya, vericiye ve topluma olmak üzere yararlarını farklı görüşlerle açıklamışlardır. Öğrenciler yarar olarak çoğunlukla vericinin sevaba gireceğine değinirken alıcının da hayatının kurtulmasının büyük yarar olacağı üzerinde durmuşlardır. “Sizce organ bağıışının zararları nelerdir?” sorusuna öğrenciler alıcı ve verici için bağııştan sonra ölüm durumlarının olabileceği veya vericide organ ihtiyacının doğabileceği üzerinde durmuşlardır.

Öğrencilere sorulan sorular arasındaki “Siz olsanız organınızı bağıışlar mısınız?” ifadesi öğrencilerin konu ile ilgili temel görüşlerini belirtmeye yardımcı olmuştur. Veriler incelendiğinde öğrencilerin on beşi evet, bir tanesi hayır, dokuz tanesi ise kararsızım ifadelerini kullanmışlardır. Çalışmadaki öğrencilerin organ bağıışı ve ileride bağıış yapma konusuna büyük çoğunlukla olumlu baktıkları belirlenmiştir. Konunun bu kısmı ile ilgili alan yazına bakıldığında yapılan çalışmalarda katılımcıların bir kısmının organ bağıışı konusunda olumsuz görüş ifade ettikleri, bunun nedenini ise “yetersiz bilgiye sahip olmaları”, “vücut bütünlüklerinin bozulacağı”, “doktor vb. çalışanlara güvenmemeleri”, “vicdanen rahat olmamaları”, “din bakımından sakıncalı olması” gibi sebeplere dayandırdıkları görülmüştür (Çetin & Harman, 2012; Kavurmacı vd., 2014; Kılıç vd., 2010; Özmen vd., 2007; Sıpkın vd., 2010; Toru & Ayada, 2015). Bu çalışmada ise alan yazınla bağdaşmayan sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilere ders içerisinde günümüzde insanların organ bağıışına neden sıcak bakmadıklarına dair nedenler açık bir şekilde sıralansa bile öğrencilerin ifadelerinde bunlara katıldıklarına dair hiçbir bulguya rastlanmamıştır.

Öğrencilere organlarını bağıışlamayı düşünüp düşünmedikleri sorulduğunda çoğunluğunun son aşamada evet cevabı vermesi ve organ bağıışını “iyilik yapmak”, “insanların ihtiyacı var”, “hayat kurtarmak” gibi ifadelerle belirtmeleri organ bağıışı yapılması konusunda bireylere erken yaşlarda konu ile ilgili bilgilendirme yapılmasının önemini vurgulamaktadır. Bu durum alan yazında organ bağıışının faydaları konusunda yapılan çalışmalarda ortaya çıkan

“başkalarının hayatlarını kurtarmak”, “hasta bireyleri sağlığına kavuşturmak”, “çürüyüp gidecek organların işe yaraması”, “insanlığa hizmet” şeklinde ifade edilen katılımcı görüşlerini destekler niteliktedir (Bölükbaş, Eyüpoğlu, & Kurt, 2004; Cebeci, Sucu Dağ, & Karazeybek, 2015; Demir Doğan vd. & Altınkaynak 2016; Gökçe vd, 2008 Harman & Çökelez, 2017; Kılıç vd., 2010; Koçak vd. 2010; Özmen vd., 2007).

Yenilenen fen bilimleri dersi programına bu konuların dahil edilmesinin öğrencilere yaşamlarına daha bilinçli bir bakış açısıyla yaklaşma avantajı sağlayacağı kaçınılmazdır. Bu gibi konularda öğrencilerin edindikleri doğru bilgi düzeylerinin giderek artış göstermesi, organ bağıışı ve nakli konusunda daha olumlu tutumlara sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle erken yaşlardan itibaren organ bağıışı yapılması konusundaki bilgilendirmelerle bireylerin farkındalık düzeylerinin artırılması gerekmektedir. Alanyazında da benzer şekilde Tetik & Cebesoy (2018), ortaokul grubuyla yapmış oldukları çalışma sonucunda öğrencilerin organ bağıışı gibi SBK’da küçük yaşlardan itibaren bilinçli bir şekilde yetişmelerinin gerekliliğini belirtmişlerdir. Sonuç olarak nakil yapılması gereken organa olan ihtiyacın gittikçe arttığı günümüzde, bağıışçıların gönüllü olmasının gerekliliği unutulmamalı ve toplumun organ bağıışına yönelik düşüncelerine ve faaliyetlerine pozitif yönde etki edecek eğitim çalışmalarına erken yaşlardan itibaren ağırlık verilmelidir.

5. ÖNERİLER

Çalışmada belirtilen ifadeler sonucunda öğrencilerin organ bağıışı gibi sosyobilimsel konuya yönelik bilinçli birer birey olmalarında en önemli faktörlerden biri öğretmenlerdir. Bu bağlamda öğretmenlere hizmet içi eğitimlerle, öğretmen adaylarına ise lisans eğitimlerinde bu konuların öğretimiyle ilgili farklı eğitimler verilmesi faydalı olabilir. Bu sayede fen bilimleri öğretmenlerinin bu konularla ilgili farkındalık düzeylerinde artış gözlenebilir. Ayrıca okul yöneticileri tarafından da ele alınan sosyobilimsel bir konu üzerinde ilgili öğretmenlerle komisyon oluşturulup öğrenci ve velilerle toplumun da bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılması sağlanabilir.

Bu çalışma, belirli bir bölgede öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilmiş olup, öğrencilerin organ bağıışı ile ilgili görüşlerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Araştırma daha fazla bölgede ve daha fazla katılımcıyla gerçekleştirilebilir. Ayrıca böyle bir çalışmanın öncesinde uzun bir eğitim programı hazırlanarak bu programın uygulanması sonucunda katılımcılar üzerindeki etkilerin araştırılması sağlanabilir. Dolayısıyla

organ bağışıyla ilgili kazanım kapsamında hazırlanacak olan eğitim programları, öğrencilerin bu konulardaki farkındalığının arttırılmasına yardımcı olabilir, ayrıca bu konularda yapılacak çalışmalara da yol gösterici olabilir.

KAYNAKLAR

- Annadurai, K., Mani, K., & Ramasamy J. (2013). A study on knowledge, attitude and practices about organ donation among college students in Chennai, Tamil Nadu -2012. *Progress in Health Sciences*, 3(2), 59-65.
- Applebaum, S., Zeidler, D.L., & Chiodo, K. L. (2010). Using socioscientific issues as contexts for teaching concepts and content. In R. E. Yager (Ed), *Exemplary science for resolving societal challenges*. (pp. 147-163). Arlington, VA: NSTA Press.
- Aytaş, Ö., Kartalcı, Ş., & Ünal, S. (2011). Bir grup hemşirenin sosyodemografik verileri ve tükenmişlik düzeyleri bağlamında organ bağışına bakış açıları. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(1), 26-32.
- Balcı, E., & Şahingöz, M. (2014). Hemşirelerin organ bağışına bakışları. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(4), 503-511.
- Barcellos, F.C., Araujo C.L., & da Costa, J.D. (2005). Organ donation a population based study. *Clin Transplant*, 19, 33-37.
- Bölükbaş, N., Eyüpoğlu, A., & Kurt, P. (2004). Organ bağış hakkında üniversite öğrencilerinin düşünceleri. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*, 21(2), 73-77.
- Burra, P., De Bona, M., Canova, D., D'Aloiso, M. C., Germani, G., Rumiati, R., & Ancona, E. (2005). Changing attitude to organ donation and transplantation in university students during the years of medical school in Italy. *Transplantation Proceedings*, 37(2), 547-550.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cebeci, F., Dağ, G. S., & Karazeybek, E. (2015). Undergraduate nursing students' opinions and attitudes toward organ donation: A survey in a Turkish University. *Journal of Nursing Education and Practice*, 5(9), 83-89.

- Çapkinoğlu, E. (2015). *7. sınıf öğrencilerinin yerel sosyobilimsel konularda oluşturdukları argümantasyonların kalitesi ve karar verirken dikkate aldıkları faktörlerin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, G., & Harman, Ö. (2012). Lise öğrencilerinin organ nakli ve organ bağıışı konusundaki bilgi ve tutumları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 172-177.
- Demir Doğan, M., Uzun, İ., Kaya, N., Ekinci, H., & Altınkaynak, M. (2016). Üniversite öğrencilerinin organ bağıışına bakış açısı ve bilgi düzeyleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(2), 99-105.
- Derneği, T. N. (1991). *Türkiye'de Nefroloji-dializ ve transplantasyon*. Ankara: Türk Nefroloji Derneği Yayınları.
- Doğan, P., Toprak, D., Sunal, N., & Doğan, I. (2012). Türkiye'de üniversite öğrencilerinin organ nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. *Smyrna Tıp Dergisi* 2(1), 16-25.
- Genç, M., & Genç, T. (2017). Türkiye'de sosyo-bilimsel konular üzerine yapılmış araştırmaların içerik analizi [The content analysis of the researches about socio-scientific issues in Turkey]. *Kafkas Journal of Educational Research*, 4(2), 19-26.
- Gökçe, N., Özer, H., & Kilci, Z. (2016). Sosyal Bilgiler dersi örneğinde öğrencilere ve ailelerine göre organ bağıışı. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1).84-109.
- Gözütok, F. D. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Harman, G., & Çökelez, A. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyo-bilimsel bir konu olan organ bağıışına yönelik metaforik algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 55-70.
- Kan Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Dairesi Başkanlığı. (2019). 25 Nisan 2019 tarihinde <https://organ.saglik.gov.tr/OTR/70Istatistik/OrganNakilIstatistikKamusal.aspx> adresinden erişildi.
- Kavurmacı, M., Karabulut, N., & Koç, A. (2014). Üniversite öğrencilerinin organ bağıışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(2), 15-21.

- Kılıç, S., Koçak, N., Türker, T., Gürpınar, H., & Gülerik, D. (2010). Kız üniversite öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki tutumları ve bu tutumlarına etki eden faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52, 36-40.
- Klop, T., & Severiens, S. (2007). An exploration of attitudes towards modern biotechnology: A study among Dutch secondary school students. *International Journal of Science Education*, 29(5), 663-679.
- Koçak, A., Aktaş, E. Ö., Şenol, E., Kaya, A., & Bilgin, U. E. (2010). Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağıışı hakkındaki bilgi düzeyi. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 153-160.
- Kolstø, S. D., Bungum, B., Arnesen, E., Isnes, A., Kristensen, T., & Ulvik, M. (2006). Science students' critical examination of scientific information related to SSI. *Science Education*, 90(4), 632-655. doi.org/10.1002/sce.20133.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1984). Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods. In *Qualitative data analysis: a sourcebook of new methods*. Sage publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). *İlköğretim kurumları fen bilimleri dersi öğretim programı (3-8. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *İlköğretim kurumları fen bilimleri dersi öğretim programı (3-8. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Orwin, R. G., & Vevea, J. L. (2009). Evaluating coding decisions. In H. Cooper, L. V. Hedges & J. C. Valentine (Eds.), *The handbook of research synthesis and meta-analysis*. New York: Russell Sage Foundation.
- Özdağ, N. (2001). Organ nakli ve bağıışına toplumun bakışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(2), 46-55.
- Özkan, S., & Yılmaz, E. (2009). Hasta yakınlarının organ bağıışı ile ilgili bilgi ve tutumları. *Aile ve Toplum*, 11(5), 18-29.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç., Sarızeybek, B., & Zeybek, A. (2008). Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağıışına ilişkin bilgi ve görüşleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 28, 311-318.

- Öztürk Emiral., Atalay, B. I., Altunok, H., Gokler, M. E., Onsuz, M. F., & Metintas, S. (2017). Development of a reliable and valid organ tissue donation and transplantation knowledge scale. *Transplantation Proceedings*, 49(2), 260-266.
- Sadler, T. (2004). Informal reasoning regarding SSI: A critical review of research. *Journal of Research in Science Teaching*, 41(5), 513-536. doi:/10.1002/tea.20009.
- Sadler, T. D., & Zeidler, D. L. (2005). Patterns of informal reasoning in the context of socioscientific decision making. *Journal of Research in Science Teaching*, 42(1), 112-138.
- Saylan, A. (2014). *Relationships among pre-service science teachers' epistemological beliefs, knowledge level and trustworthiness on information sources: Climate change, nuclear energy, and organ donation and transplantation* (Unpublished Master's Thesis). Middle East Technical University, Ankara.
- Selami, K., Salman, Z., & Öngel, K., (2012). Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi sağlık personelinin organ bağışına bakışı. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11(1), 33-39.
- Sıpkın, S., Şen, B., Akan, S., & Malak, A. T. (2010). Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının organ bağışına bakış açılarının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 11(1), 19-25.
- Tarhan, M., Dalar, L., Yıldırımoglu, H., Sayar, A., & Altın, S. (2012). Zeytinburnu İlçesi'nde lise son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarına bilgilendirmenin etkisi. *Yoğun Bakım Dergisi*, 3, 27-35.
- Taşpınar, P. (2011). *Sosyobilimsel tartışma destekli sağlık eğitimi etkinliklerinin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinde sağlık bilincinin ve içerik bilgisinin gelişimine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tetik, S., & Cebesoy, Ü. B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin organ bağışına ve nakline yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science/Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 486 - 506.
- Tok, N.K. (2013). Etkili öğretim için yöntem ve teknikler. A. Doğanay (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (ss. 161-237). Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Tokalak, I., Kut, A., Moray, G., Emiroğlu, R., Erdal, R., Karakayali, H., & Haberal, M. (2006). Knowledge and attitudes of high school students related to organ donation and transplantation: a crosssectional survey in Turkey. *Saudi Journal of Kidney Diseases and Transplantation*, 17(4), 491-496.
- Toru, Ü., & Ayada, C. (2015). Dumlupınar Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ bağıışı ve transplantasyona bakış açıları. *International Journal of Basic and Clinical Medicine*, 3(1), 9-15.
- Yaşar, M., Oğur, R., Uçar, M., Göçgeldi, E., Yaren, H., Tekbaş, Ö. F., & Korkmaz, A. (2008). Bir sağlık meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağıışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*, 18(1), 33-37.
- Yavuz Topaloğlu, M. & Balkan Kıyıcı, F. (2018). Okul dışı öğrenme ortamlarında yürütülen etkinliklerin öğrencilerin sosyobilimsel konulara ilişkin görüşlerine etkisi: *Organ bağıışı ve GDO, E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 36-50. doi: 10.19160/ijer.350189.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeidler, D. L., Walker, K. A., Ackett, W. A., & Simmons, M. L. (2002). Tangled up in views: Beliefs in the nature of science and responses to socioscientific dilemmas. *Science Education*, 86(3), 343-367.
- Zeidler, D.L., Applebaum, S.M., & Sadler, T.D. (2011). Enacting a socioscientific issues classroom: Transformative transformations. In T. D. Sadler (Ed.), *Socio-scientific issues in science classrooms: Teaching, learning and research* (pp. 277-306). The Netherlands: Springer.
- Zeidler, D.L., Berkowitz, M., & Bennett, K. (2011). Thinking (scientifically) responsibly: The cultivation of character in a global science education community. In M.P. Mueller, D.J. Tippins & A.J. Steward (Eds.), *Assessing schools for generation R(Responsibility): A guide to legislation and school policy in science education*. The Netherlands: Springer.

EXTENDED ABSTRACT

From the past to the present, the impact of socioscientific issues on our daily lives has gradually increased with the continuous advancement of science and technology. Issues that do

not have a single solution, and which involve many different dimensions such as legal, ethical and moral, are called “socioscientific issues” (SSI). Since these issues include dilemmas, they require the decision making of individuals. For this reason, the decisions to be taken regarding SSI have a great impact on the lives of individuals, society and even how the future of our world will be shaped. SSI content can be prepared in many different subjects, including dilemmas in science education. Many studies in science education have focused on SSI, such as nuclear power plants, genetically modified organisms (GMOs), stem cell studies, global warming and organ donation that include current dilemmas in it. In this study, it was aimed to determine the views of 6th grade students about organ donation in Düzce.

Qualitative research method was used in this research. Qualitative research focuses on individuals' perceptions, experiences and evaluations, and enables them to see events and phenomena through the eyes of individuals. The study group consisted of 25 students (10 females and 15 males) attending the 6th grade in a secondary school in the central district of Düzce province in the 2018-2019 academic year. The ages of the students ranged between 13-15.

In this study, a questionnaire consisting of 5 open-ended questions prepared by the researchers was used as data collection tool. Questions were prepared to reveal what the students know (What do you know about organ donation?), the sources of their information (where did you get information about organ donation?), and their views on organ donation (What are the benefits of organ donation?, What are the damages of organ donation?, Would you donate your organs?). The descriptive analysis technique included in the qualitative research was used for the analysis of the data.

Fourteen students (56%) stated that they agree with the view that “organ donation should be done in our country”. Only one student (4%) thought “I strongly disagree”. After discussing different arguments of each student, it was observed that some of them changed their ideas.

After the presentation of the concept of organ donation concept, the students were asked what they know about organ donation. The collected data were analyzed and organized under two themes; the necessities of organ donation and the importance of organ donation. The answers and their percentages under the first theme are; two of the students (5.9%) stated that organ was given to “the person in need” and six students (17.6%) stated that “there is age limit for organ donation which is +18”. Here, it can be said that the students had acquired the basic information about organ donation in the course. Eleven students (32.4%) used the words “lifesaving” under the second theme; the importance of organ donation. The number of students

using the phrase “good deed” in the same theme is two (5.9%). The expression “Making people happy” was also said by two students (5.9%).

The students were asked what the sources of their information about organ donation are. Generally, it is seen that the students obtain their information from sources they encounter in their daily life. The majority of the students (47.6%) stated that they heard this information from their teachers. The percentages of the sources; “Television” (16.6%) and “books” (11.9%) were the closest ones to the answer of teacher’s percentage.

The students were asked to explain the benefits of organ donation. The majority of the students (60%) used the expression; “saving lives” of the recipients. Seven students (20%) used the words “we get merits” among the benefit of organ donation to the donors. The least given answers are “it increases social solidarity” (5.7%) and “the average of the donation in the country increases” (2.9%). These statements were examined under a theme which is “the benefits of donation to the society”. Only one of the students (2.9%) thought that organ donation do not have any benefit. Similarly, the students’ ideas about possible damages of organ donation asked and the answers categorized under three themes as harmfulness of organ donation, possible harms of organ donation to the recipient and to the donor. The number of students who think that “there is no harm” in organ donation is seven (27%). The only expression related to the harm of organ donation to the recipient was “the recipient may die due to the donation” (7.7%). Analysis of the students expressions about the possible harms of organ donation to the donor showed that there were several ideas, such as “donor may need organs after organ donation” (19.2%), “they may be sick after donation” (7.7%), “they can die due to an error occur during the operation” (15.3%). In these answers, the students may have wanted to draw attention to the fact that the institutions or doctors involved in organ donation should be reliable experts.

The last question directed to the students was whether they want to donate their organs or not. Fifteen (60%) of the students are stated their willingness to donate their organs with the sentences such as; “people need organs”, “I want to do goodness” and “I can save a life and it is a very good thing”. One of the student refused to donate their organs and stated that “I love myself”, “My organs should remain in my body ” and “I am afraid of organ donation”. When the answers are examined, it is observed that the number of indecisive students is more than the number of students that do not want to be a donor. These students (36%) stated their indecisiveness as “The situation of being a donor of me may depends on the person of organ recipient” and “There are both advantages and disadvantages of being a donor”.

It is inevitable that the insertion of SSI to the renewed science curriculum will provide students with the advantage of having a more informed approach to their lives. The increasing level of scientifically true knowledge gained by students on such issues enables them to have more positive attitudes about organ donation and transplantation. Therefore, it is necessary to increase the awareness level of individuals by informing them about organ donation from an early age. As a result, the necessity to donate should be kept in mind with today's increasing need for the organs to be transplanted and the educational activities that will positively affect the society's thoughts and actions about organ donation should be emphasized from an early age.

As a result of the expressions that the students stated in the study, teachers are one of the most important factors in the students' becoming conscious individuals regarding organ donation as a SSI. In this context, it may be useful to provide training to in-service teachers and teacher candidates during their undergraduate education. Thus, the awareness levels of science teachers on these subjects can be increased. In addition, commissions can be established with the relevant teachers about a SSI by the school administrators and activities might be organized to increase the awareness of both students and parents.